

ЧЕКМО

© Момчил Николов, *автор*

© Дамян Дамянов, *дизайнер на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2019

ISBN: 978-954-28-3069-6

МОМЧИЛ
НИКОЛОВ

ЧЕКМО

 ciela

Благодаря на Йонко и Теди за историите

Повечето хора минават през живота си без нито едно приключение, приятелю. Раждат се, живеят и умират, без да им се случи нищо запомнящо се. Избягват риска, залагат на сигурното. Пропускат възможностите, осигуряват си съществуването. Всеки ден прилича на предишния. Знаеш как е: въртят се в кръг, както се въртят твоите светещи стрелки. Разликата е, че ти нямаш избор, това е твоята работа, така са те направили, такава е твоето устройство и предназначение – да измерваш времето. Хората обаче имат друго устройство и предназначение, имат избор и възможности. Те примерно могат да вземат един чук и да те направят на парчета, напълно във възможностите им е. Баба ми разправяше, че факирът Чандо, на факира Мити първият учител – много преди Мадам дьо Теп да го отведе в Букурещ и да го посвети в изкуството на хипнозата и левитацията – така правел по панаирите, това му бил коронният номер. Вземал на хората часовниците, увивал ги в една кърпа и ги налагал здраво – с камък, с чук, с налъм, каквото му е подръка. Ама това все пак е било номер, наужким, колкото да ги докара до прединфарктно състояние; после, ако междувременно не са го пребили от бой, факирът Чандо връщал часовниците цели. Разказвам ти тая история не за да те плаша, не да ти внушавам, че видиш ли, във всеки един момент бих могъл да скоча и да се саморазправа с тебе по бързата процедура. Няма да го направя, това е невъзможно. Едно, че както виждаш, аз съм напълно и трайно парализиран от шията надолу; пръста си не мога да мръдна, камо ли на бой да налитам. И второ, хората, като изключим факирите, не обичат да трошат часовници. Предпочитат да ги носят на ръцете си, да ги окачват на стените си, да се взират в тях, да ги почитат като божества и да им се подчиняват. Да го кажем така: часовниците са роботите на Времето, а пък хората – живите роби на часовниците. Нищо лично, приятелю, но аз не обичам началници, не ви обичам и вас, часовниците.

Макар че дадох сто и пет долара в корекома за оня твой колега, сейкото – това беше по идея на Еро, де – не ви обичам. И ти, въпреки че свикнах с тебе и ми се водиш даже приятел, не си ми особено мил и драг. Не оставай обаче с впечатлението, че ти имам зъб заради това, дето за нула време обра на комар всичките години от живота ми. И не само годините, ами и месеците, и часовете, и минутите даже. Това беше просто игра, така че спокойно, не ти се сърдя, няма да тръгна да ти отмъщавам, да си го връщам или нещо подобно. Каквото било – било, такава е тая игра – балъкът губи, тарикатът прибира. И ако ти говоря всички тия глупости в момента, то е просто защото нямам избор, а не защото съм някакъв досадник по характер. На мене, брат, възможностите ми се изчерпаха, ти много добре знаеш какво се случи преди дванайсет часа, видя как Майната ми даде отровата на португалеца, как ме принуди да я изпия. Не успя да се спазари той с ония, затова така направи, разбирам го. И на него му е тежко, сигурен съм, мъчи го съвестта, обвинява се. Мисли си горкият, че ако не беше послушал Роб, ако не се беше поддал на изкушението, ако не беше зарязал Зина – принцесата воин, това нещо с мене не би се случило. Много подценяваш ти ролята на Съдбата, Майна: това, което му е писано на човека, това ще стане – така му казах аз, свидетел си, знаеш го. Знаеш и че тази нощ ще умра, сигурно и точния час, в който ще се случи това, знаеш. Както и че бих предпочел да има някой човек до мене, непознат дори, но виждаш – само двамата сме. Знаеш: в тая проклета болница накрай света нощем хората изчезват. Мракът е непрогледен, единственият звук, който понякога достига през откренатия прозорец, е далечният и смразяващ кръвта кикот на кукабарата. Душите на пациентите изпълзват от телата им, присядат на коремите им, натискат ги по гърдите и се втрещават в очите им. И питат, ако не знаеш, в последния час душите ни питат: как живя ти, бе? Какво направи в тоя живот? Използва ли си времето както трябва, или го пропиля? В природата на човек е да мами, да хитрее дори когато вече няма смисъл, така че повечето от нас, като си тръгнат от тоя свят, ще кажат така на душите си, ще ги послъжат: да бе, как, изживях си го аз идеално живота от – до. Всичко, което ми беше по силите, направих, старях се, добър човек бях.

Само че аз достатъчно съм мамил в тоя живот, стига ми на мене толкова, стига ми тая радост. Затова ще бъда честен. Ще ти разкажа всичко, както си беше, пък ти прецени как съм живял. Става ли?

Мълчиш. Да, така е: тая история не те интересува – не съм ти нито първият, нито последният съквартирант, не може на всички пък историите да слушаш. Тая история трябва не на тебе да я разказвам, на сина си трябва да я разкажа, да научи той какъв човек е бил баща му. Някакъв спомен все пак да му остане, защото няма да му е леко без баща да расте. Да, май френд, съгласен съм, бих дал всичко, за да е тука синът ми, но няма как, той е далече. Всички са далече, това ми е на мене съдбата – сам да свърша тука, на тоя креват, пробит от жезела. Но разбери ме, пак ще ти го кажа: нямам избор аз. Изтърпи ме, моля те, само няколко часа, утре освобождавам кревата. Майната ще ме прибере, ще си ме вземе, така каза, помниш го, той все това повтаряше: вземам те, брат ми, вземам те. Чуй ме, а? Няма да е скучно, обещавам, моят живот не е като на повечето.

* * *

В началото ти предлагам да се пренесем от другата страна на земното кълбо. В една държава, която вече не съществува: Народна република България. Там, на север от Балкана, в китния, но прилично индустриализиран град Ловеч, където някъде през осемдесетте години съм тръгнал по пътеката, довела ме дотук. Сега, отдалече и отвисоко, виждам много и различни пътеки, тези пътеки са ясни, добре очертани, преливат в хубави и поддържани, широки и гладки пътища, които водят към сигурни места: места мечти. В началото на пътешествието обаче пътеките са ти в краката и тогава те са съвсем незабележими. Вият се, преплитат се, подмамват те, объркват те; тръгваш нанякъде, но стигаш другаде или никъде. Вървиш дълго и когато разбереш, че си по грешната пътека, вече е късно за връщане.

Имаше момент, в който мислех, че знам къде отивам. Когато бях на тринайсет, виждах много ясно бъдещето си: след десет години щях да бъда европейски, световен и дори олимпийски

шампион. Тренирах джудо, бях силен и бърз, умен и амбициозен. Между другото, това с джудото малко случайно се получи – първо исках борец да ставам, обаче в спортното в Плевен, където отидох да уча от шести клас, нямаше места за борци. Борбата беше напълнена, имаше места само за плувци. Обещаха ми, направо ме накараха да повярвам, че на следващата година ще ме прехвърлят при борците. Значи, вика директорът, ще те пишем плувец, ама ти ще си ходиш на тренировки по борба. Само в началото иди там, мерни се на басейна да поплуваш малко. Отидох аз, плувах два месеца като делфин и ми писна, не ми е на мене това мечтата. Казвам на треньора: тренер, не ми се плува вече, аз съм дошъл тука борец да ставам. Оня, като се наостри, целият почервения: толкова ли искаш, вика, да ти начупят ушите ония говеда? Я виж, вика, плуването какъв хубав спорт е, елегантен, красив, ще те оформи хармонично, ще станеш като манекен. Не ща, казвам му, да ставам манекен. Искам борец. Искам, ама оня се запъна – не ме пуска да ходя на тренировки по борба. Отигъл при директора, стойки чупил, щял да напуска, с кого да го развива това плуване, като никой не ще; циркове, чудесии и край, замина ми борбата. На басейна по пет часа. Научих се поне да плувам, ама знам, че силата ми е на друго място; ние нали с борчетата в едно спално спим и мога да ги преценя колко струват и за какво стават. Като ги хвана, и за половин минута ги правя Митко Бомбата, ако ме разбирате. Само един имаше по-корав, Цено Бизона, той беше републикански, много добър, но и него щях да го сгъна, ако тренирах като хората. Само че тренировки няма. Не издържам аз, отивам при директора, казвам му: така и така, другарю директор, обещахте. Догодина, вика, сега е много сложна ситуацията, постискай още малко. Стискам, годината свърши, лятото мина, а на есента – аз пак плувец. Побеснях, щото усещам как се повтаря историята с брат ми – той беше по-голям от мен, искаше футболист да става, но нямаше места за футболист, та почна като борец в ловешкото спортно с обещанието да го прехвърлят по-нататък. Така и не го прехвърлиха, остана си в борбата, начупиха му ушите. Единственото положително от тая минавка беше, че покрай него и приятелите му и аз се запалих по борбата; беше в един клас с Братан Ценов, голяма работа беше той, роден шампион. Като

направи години, и го пуснаха при големите – почна да печели медал след медал. Осемдесет и втора взе бронза на Световното, а на следващата година ги подпука яко – стана първо европейски, а после и световен на първенството в Киев. Та той, ако може така да се каже, ми беше пример в живота. И то не някакъв измислен пример, ами съвсем истински – в краката му отраснах, пред очите ми беше още като ученик, преди да почне да става какъвто и да е шампион. А и не е само той. Покрай него, покрай брат ми, познавах кажи-речи целия национален от ония години. Идваха в Ловеч, вкъщи, купони, майтапи. Можех да ги пипна, да говоря с тях, да чуя някоя история, да се поразмечтая – как и аз някой ден ще стана шампион.

И сега някакъв капут с червен анцуг и свирка ще ми съсипва на мен мечтите, плувец ще ме прави насила. Ще ме прави, ама не е познал. Няма аз без бой да ви се дам. И голям бой настана, следващите няколко месеца бяха страшни изпълнения. Получиха най-доброто от мене. В смисъл – най-лошото. Показах им палавата си страна. Не ми се припомня какво точно и как точно, то не е много за хвалба, но ги направих диви и щастливи всички: и учителите, и директора, и треньорите. Каквото можах да направя – направих го. Чашата преля, като им казах, че не искам да ставам комсомолец. Бе как така, как така бе, писнаха?! Как няма да ставаш комсомолец?! Ми не искам. Не може да не искаш! Айде де, то не е задължително! Задължително е пионерче, но комсомолец – не е. Комсомолец се става по убеждение, не по задължение. И им викам на тия капуту: или ме местете борба, или няма да ставам никакъв. И те вдигнаха ръце, полудяха и взеха че ме изключиха. По средата на седми клас. И айде чао: багажчето, сакчето, рейсчето от първи сектор. Какво да правя, върнах се в Ловеч в старото ми училище, в „Тодор Кирков“ се върнах да си доучвам, да си довърша годината. Връщам се аз, обаче в Ловеч – нова мода излязла. Джудо. Беше изгряла една местна звезда, един Тихомир, той беше първият, който се записа – преди години още, да тренира джудо и много бързо дръпна. Беше в младежкия, национален състезател, по републикански, по балкански, по европейски медали печелеше. Много го уважаваха всички и покрай него джудото беше станало модерно в Ловеч. И аз като се връщам от Плевен, едно

приятелче от махалата, Рендака – с една година по-голям от мен – гледам го, почнал и той. Ходи всеки ден на тренировки по два часа, сериозен, даже и на състезание го били пускали вече, много доволен. А той, Рендака, значи, е циганче от съседния блок, обаче много точно циганче. Културно – майка му работеше в „Стоян Едрев“, баща му в строителството, няма цигански истории, няма нищо; нормално българско работещо семейство. И идва Рендака у нас да ме види, то атракция си бях, голяма издънка, изключили ме не откъде да е, ами от спортното, дете всякакви тъпанари го завършват, резил пълен. Та идва Рендака на гости, някакво чистак ново кимоно носи и вика: айде, брат ми, да те водя утре на джудо и тебе. А аз не бях чувал за джудо, нали исках борец да ставам. Обаче с борбата засега не се виждаше светлина в тунела, пък и кимоното си го биваше; отидохме на джудо, нави ме Рендака, видях аз какво е, що е, и много ми хареса още от първия път. Треньорът Тодор Радев, той беше майстор на спорта, вика на Рендака: браво, вика, че го доведе тоя, я го виж какъв е хубав, като мангуста е. И ми дава едно кимоно, същото като на Рендака и на другите там, чистак ново, копринено, лъскаво. Носи си го въщи, казва треньорът, вече е твое. Така окончателно ме спечелиха за джудото. Вземам кимоното, бегом до нас и три часа пред огледалото. Стойки, чупки, пинизи, не мога да се нагледам, действително ми отива, направо се чудя как без кимоно съм живял до тоя момент. Мина ми на акъла да си обръсна китарата – едно към едно, като монах от манастира Шаолин щях да го докарам, имаше там един с наболи мустачки баш като мене. Набарах даже един бръснач, от баща ми останал, намазах се с крем каро, разпених го с една четчица, и тя от бащата останала, но като опря ножът до кокала, дето се вика, се разколебах. Не за друго, от суеверие – да не предобря манджата. Мисля си: да почна, да понапредна малко, да видя става ли боец от мен, не става ли, и тогава ще се бръсна. Бръсненето е най-лесната работа, нали, то ако с бръснене ставаше, новобранците в казармата все каратисти щяха да са. Ама не са каратисти, киртаци са. Та почнах аз да ходя на тренировки, първата седмица три пъти, втората четири, на третата – пет. И като запълних дните, почнах да увеличавам часовете – от два в началото до четири в края на първия месец. Голямо желание имах, направо

горях, все едно на въже са ме държали вързан година и половина и сега са ме отвързали. И аз си беснея на воля, но не хаотично и разрушително, а целеустремено; и бързо напредвам, много бързо. Усетих, че ми се отдава тая работа, за мене е. Пък и тренерът, като обясни философията – нали в източните бойни изкуства има философия, не е като в борбата само мачкане, бърхтене и чупене на уши – съвсем се убедих, че е за мен.

Значи, разправя Тодор Радев, да се съпротивляваш на по-силен противник, ще доведе до твоето поражение, а приспособяването и избягването на нападението на твоя противник ще го накара да изгуби своето равновесие, силата му ще бъде намалена и ти ще го победиш; джудото прави възможно по-слаби противници да победят значително по-силни. Основният принцип, вика, е с минимално усилие – максимална ефективност. Точно като за мен, мисля си, аз съм упорит, но не обичам да се трепя за тоя, дето духа. И някак си по-интелигентно, по-възвишено звучи тоя принцип от основния принцип на борбата: „Ранътъ прай борбътъ“. Другият основен принцип на джудото ми беше малко по-трудно да го схвана: „Взаимно благополучие и полза“. Разясниха ми го: трябвало не да мачкаш, за да те уважават, а точно обратното – да уважаваш тоя, дето си го намачкал. Е, щом трябва, ще се уважаваме, няма проблеми. Покляняш се, разказваш му игрите, мяташ го насам-натам, правиш го на Мики Маус и после пак се покланяш културно. Красота.

Тренирам си аз усърдно, кланям се на всеки и един ден тренинорът ме привиква – имаше една малка стаичка там, над залата, качваше се по едни стръмни стълби: ела, вика, след тренировката горе, имам да ти казвам нещо. И аз се чудя – какво пък чак толкова има да ми казва. Мина ми през акъла, че някой може номер някакъв да ми върти; нали съм напласен от спортното, все очаквам нещо лошо да се случи. Да кажат: айде бегай си, мястото ти изгоря, намерихме тука едно наше момче, по-хубаво от тебе. Качвам се аз по стълбичките и се подготвям за най-лошото: да ме спрат от тренировка и да си вземат обратно кимоното; нямаше да го преживея. Влизам със свито сърце в стаичката, а Тодор Радев почва да ме разпитва: как си, що си, добре ли се чувстваш; абе отдалече обикаля, ще ме удари някъде, ама не знам къде. Черпи

ме шоколадов бонбон, швепс, изобщо работата много подозрителна става. Вече направо ми е лошо от напрежение, когато най-накрая изплюва камъчето. Можеш ли, вика, да качиш три-четири килограма? За може не мога, мисля си, колко му е, ще думкам две седмици като за световно и ще ги кача, ама за какво ми е? Питам. Имаме тук едно място, много хубаво място в отбора, отговаря ми се, ама за една категория по-тежка от тая, която си сега. Демек – за 66 кило. Не знам, колебая се, да не съм слаб за там. Ако ги качиш, вика, те пускам на републиканско. А републиканското – след месец. От толкова и тренирам, не знам дали има друг подобен случай в историята – след два месеца тренировки да ходиш на републиканско, и то в по-висока категория. Да не ви изложа само, казвам, щото се притесних да не навредя нещо на отбора, добро отборче си беше. На моя отговорност, вика Тодор Радев, ти само качи килограмите и си на републиканско, имаш ми думата. И аз му обещавам, давам му моята дума: ще ги кача, тренер, няма проблеми.

Качих ги – четири килограма и двеста грама, точно за две седмици, както си го мислих. Две големи баници от трийсет и шест стотинки за закуска плюс литър боза, двойни порции с мръвка в стола на обяд, майка пече макарони на фурна за вечеря, угоих се за нула време. Ама не само ям, то всеки може така, ами и тренирам. Аз отварям залата, аз я затварям, с когото мога да се боря – боря се. Само чистачката дете не бях намачкал, направо взе да им писва от мен. С други думи: вървят нещата, много амбициран бях да се представя добре на републиканското, да оправдая доверието. Обаче един ден, гледам аз, Тодор Радев говори с някакъв, и той с анцуг като него, с мустаци и бакенбарди, ама плешив, кубето му лыши, ще ми извади очите. Говорят нещо, ръкомахат, спорят явно и към мене сочат от време на време. Ставаше нещо, но какво, щях да разбера след двайсетина минути, когато оня, с кубето, си тръгна и тренерът ме привика; не в стаичката, на една пейка в залата, дете си оставяхме някои неща: вода, кърпи. Това, вика, беше треньорът от Тетевен. По онова време тия от Тетевен и от Троян бяха към нашия отбор, тренираха си отделно, но ходеха по състезания с нас като джудисти от ловешкия отбор, нямаха си техни. Разправя, обяснява тренерът, че имал и той човек за тази

категория, за шейсет и шест. Аз му казвам, че моят човек, демек ти, е много добър, но и той за неговия се кълне, че е много добър, бил се подготвял цяла година за това състезание, килограми бил свалил, тренирал. Абе с две думи, няма да отстъпи. И сега, питам аз? Сега, вика Тодор Радев, се разбрахме да ви сборим, това е единственият начин, пък и най-честният – ние не сме някои измежкяри да пишем жалби по федерациите, да си правим мръсни номера. Който победи – той отива на републиканското. Така е честно, така е мъжки, повече от това не мога да направя, така че, ако искаш да ходиш да състезание, трябва да го биеш. Добре, викам, щом трябва – ще го бия.

И идва оня след три дена да се борим, някакво селско момче беше с розови бузи и яки баджаци. А аз съм се надъхал, направо пара излиза от мен; и агитка съм довел, всички приятели от махалата, от училище, откъде ли не. И като излизам аз с кимоното, и като ревнаха всички: Чекмоооо! Сега, да обясня защо викат така: защото на мене това ми е прякорът – Чекмо, съкратено от Чекмеджето. А Чекмеджето откъде идва, да обясня и това, защото вие не сте длъжни да ми знаете нито автобиографията, нито фамилната история. Идва от дядо ми, от дядо ми Стоян, който е бил дърводелец и поради тая причина му викали Скрина; бай Стоян Скрина много хубави скринове правел. Той е Скрина, пък на мене по тая линия ми се пада да бъда Чекмеджето, чекмеджето на скрина, сещате се. Обаче понеже е бая дълго това чекмедже и не е кой знае колко благозвучно, така го измислиха, по лесния начин, по съкратената процедура – Чекмо. Както и да е, мисълта ми е, че като ревнаха ония, моите хора, такава сила ми дойде, направо почувствах, че мога да го хвана оня за краката, да го размятам като в анимационните филми и да му бия главата в татамито, докато стане плоска. Запазих обаче хладнокръвие, не му се хвърлих урбулешката веднага, де да го знам какъв е, що е – можеше някакъв Шварценегер да се окаже с тия яки баджаци, да ме смачка. Та леко го почнах, а след петнайсет секунди вече знаех, че за нищо не става тоя, освен да ходи да пасе крави, овце да пасе някъде по Балкана. Глупаво момче беше, тромаво, не за тоя спорт. Ловкост, бърза мисъл, точна преценка, постоянство, търпение, упоритост, дисциплина, това трябваше за джудото, а в него нямаше нищо.

Така че за разочарование на моята вярна публика, която се беше настървила за яко мачкане и кръв, го приключих за две минути. Едвам се довлече до пейката при тренъора си, она взе нещо да му вика, да му разтрива ушите, а аз гледам към нашата пейка: Тодор Радев се ухилил, драго му е и на него, че съм намачкал тетевенчето, че не се е излъгал в мен. Той се радва, а аз направо ще полудея от радост. Добре започвах кариерата си на състезател по джудо, тая победа ми даде нужното гориво и самочувствие. Като отидохме на републиканското – беше в София, в зала „Универсиада“, сериозна работа, със съдии, с официални лица, с публика – не ми пукаше от нищо. Бях освободен, без притеснения, без комплекси: че съм новобранец, че още правилата и термините – бая бяха, все на японски – не съм научил като хората, а другите тренират от сума ти време; че имат постижения, международни изяви, медали, че хора стоят зад гърба им, големи федерации, пък аз де факто съм бай никой отникъде. Не че не го разбирах това, разбирах го, но още повече ме амбицираше да се докажа. Така ми харесваше: да си някакъв небрежен, аутсайдер, да не те вземат на сериозно, да те подценяват, а когато часът удари, да се хвърлиш като лъв и да им покажеш, че имаш сърце и топки; да ги накараш да съжаляват, че са те подценили, това беше най-сладкото. През цялото време си повтарях, че съм по-добър от всички: Чекмо, казвам си, най-добрият си, брат ми, ще ги размажеш. Наум се надъхвах, ама и на глас. Сутрин като станех – спяхме в хотела на ЦСКА, на четвърти километър, влизах в банята и си го повтарях пред огледалото. Даже и малко виках, та го будех она, дето спеше с мене в стаята – бях с един дребен, петдесет кила с мокри дрехи, ама жилав, от Ябланица; беше си донесъл три кила домашен суджук да се подкрепя, та подкрепях се и аз с него.

Дали от суджука, дали от нещо друго, не знам, но се представих доста добре. Второ място, сребърен медал. На финала ме би един от „Славия“. Че беше по-добър от мен и по-опитен – по-добър беше и по-опитен. Но и второто място важеше, макар и да не се чувствах на сто процента удовлетворен. Тренерът не можеше да повярва. Голям успех, момче, голям, само повтаряше, прегръщаше ме, тупаше ме по раменете и ми се радваше така, както и майка ми не ми се е радвала, голям успех. А аз явно не можех да

го осъзнава това, че само преди два месеца и хал хабер си няхах от джудо, а сега съм на стълбичката. Другите обаче го осъзнаваха, забелязаха ме, бая народ ми обърна внимание – джудисти, самбисти, и това май ми беше по-голямата награда от сребърния медал. Щото още на другата седмица – вече сме се прибрали в Ловеч, иху-аху, снимки във вестника, почерпки, слава – на крака ми идва Тихомир, голямата звезда на ловешкото джудо.

А аз него го познавах още отпреди да стане голямата работа, живееше съвсем наблизо до нас, в съседния блок, по-голям беше, но се знаехме. Идва Тихомир при мен вкъщи и вика: копеле, браво за успеха, страшен си, аз не можах да дойда на състезанието, но сега съм тук, дай да ти стисна ръката. Стисна ми я, а после казва така: гледай сега да не вземеш да се главозамаеш. Няма, обещавам му, няма да се главозамаея. Хубаво, казва той, тренирай здраво, на следващото републиканско искам пак медал – бронзов, сребърен, златен, няма значение какъв, медал да е. Взemi го и аз ти обещавам, направо ти гарантирам, че идваш при мен в „Левски“; той тогава за „Левски“ се състезаваше. Като ми го каза това, на мен все едно криле ми поникнаха: как бе, това беше „Левски“, аз за „Левски“ или за Цесекато си мечтаех още от времето, когато борец щях да ставам; това са големите федерации, там са най-добрите треньори, най-добрите състезатели, условия има, пари, база, възможности. Влезеш ли там, значи наистина си добър. Сериозен ли си – чака те светло бъдеще.

Тогава, през осемдесетте, спортът беше една от малките реални възможности, особено за момчета като нас без връзки и як гръб, да успеем, да се измъкнем от конвейера на живота. Вижте им само биографиите на шампионите – кажи-речи всички са от някакви забутани села, дето никой не ги знае къде са; човек даже не може да си представи, че села с такива имена има и там хора живеят. Мисълта ми е, че ако тия момчета не се бяха хванали със спорт, ако някой не ги беше открил, ако те не бяха видели и използвали шанса си, ако не бяха дали всичко от себе си, щяха да въртят геврека на зила до откат, да берат краставици и зелки на полето, да изгният по заводите и строежите, без никой да е чул за тях. Щяха да си умрат ей така – бедни и неизвестни, с мазоли по ръцете и краката като всички останали. Или пък щяха да претрепят някого

и да го лежат по затворищата. Спортът им беше отворил вратите към един по-добър живот. Пътуваха на състезания по държавите, свят виждаха. А и пари виждаха: бая дебели пачки даваха за медали, коли без ред получаваха, че и апартаменти. Дето се вика, с един медал живота си оправяш. Но парите не бяха всичко, друго беше по-важно и от тях, и от апартаментите, и от чужбината. Народът ги обичаше. Спортистите бяха най-обичаните хора в държавата. Големите спортисти, шампионите – борци, щангисти, боксьори, тем подобни. Вие представяте ли си го какво е това – една пълна зала да ти реве името? Да слушаш химна на стълбичката и всички българи да ти гледат сълзата в окото по телевизора? И а-а-а – да ревнат и те. Щото, нали, все едно и те са там на стълбичката, под всичките прожектори и телевизионни камери. И се вълнуват, и са горди, че са българи, че някъде там по света – в Париж ли, в Мадрид ли, в Токио ли – едно наше момче от село Долно Нанагорнище е смачкало всички останали от грамадни и могъщи държави, ядрени сили и световни хегемони. И тебе ти е кеф, че българче ги е намачкало пред всички, и пиеш една-две ракии, и дигаш челото, и ти иде да излезеш на терасата, да си скъсаш ризата и да почнеш да се тупаш по гърдите и да реवेश: булгар, булгар!

Така си беше през онези години: борците и щангистите ни бяха най-силните мъже на света, а златните ни момичета – гимнастичките – най-хубавите. Футболистите ни не ставаха, но то трябваше да има и по кого да псува народът, че иначе току-виж му хрумнало на народа да псува народната власт. Не че и народната власт като футболистите не беше пълен ташак. Като ги гледаш по телевизора ония урунгели с костюмите, като ги чуеш как ти ги редят едни такива мазни, купешки, как ти разтягат локуми за все попълното задоволяване и презадоволяване на населението с всевъзможни блага, за преизпълняване на планове и нови, значими предизвикателства пред развития социализъм, ти идваше – поне на мен ми идваше – да хвана една права лопата и бой, бой, бой.

В училищния коридор – с мозайка и цокъл от блажна боя в лайнян цвят – висяха портретите на Маркс, Енгелс, Ленин, Димитров, Живков и всички тъпанари от Политбюро. Безсмъртни! Отиваш до кенефа да се изпикаеш или да дръпнеш един фас и тия те гледат от стената. Демек намеква ти се: където и да си, който

и да си, ние, народната власт, сме ей тук, висим ти над главата и те гледаме; айде да не е с двете винаги, но поне с едното око те следим внимателно: да не кривнеш някъде встрани, да не се замотаеш нещо. Цялата държава беше един такъв тъмен коридор в лайнян цвят, без прозорци, а светлина идваше само от мъждукащите по тавана, оплоти от мухи плафони.

Е, тук-там имаше и по-светли проблясъци, някои екстри на развития социализъм, които не можем да отречем с лека ръка: в кафе-сладкарницата на новия хотел сервираха мелба, кока-кола и сорбе, а в Плевен, докдето пътуваха автобуси на всеки кръгъл час, пузнаха пици, на които им викаха гарнирани пити. Също така отвориха и кино-видеоклуб, където прожектираха филми от касетки. Отворени хора бяха плевенчаните, спор няма, ако и спортното им да не ставаше. Ходих веднъж там, в кино-видеоклуба, пузнаха ни „Трилър“ на Майкъл Джексън. Свърши за петнайсет минути, цял лев дадох, ебати простотията, да гледам некъв избелен негър да се мандахерца на гробищата с петдесет-шейсет зомбита. Мислех, че след него ще пузнат истински филм – ама не. Светнаха лампите, спряха си видеото и кой откъде е. Пълна минавка, не им стъпих повече. Като ми се догледаше видео, давах си левчето на един тарикат от махалата, тираджия, който си имаше негово, лично видео и пускаше по два цели филма за тия пари. Събираше такива като мен, десетина, прибираще им парите, връзваше кучето за джанката, изнасяше телевизора и видеото на двора и прожекцията почваше. Лятно кино, но имаше и зимен салон, в стаята при бабата, която плетеше терлици и пърдеше на един миндер, докато Брус Ли-то мачкаше разни отрепки. Значи, ако сте гледали видео в домашни условия през осемдесетте, наясно сте: 20-инчов телевизор санио, някаква жълто-зеленокафява гняс на екрана, презаписана сигурно за петдесети път, в която много-много не се виждаше кой кого млати. Добре че филмите бяха озвучени на български от някаква много светната кака, която не пропускаше да отбележи, ако нещо важно се случеше: „Въй, Брус Ли, уби го!“.

Освен филми с Брус Ли тираджията имаше и други: „Рамбо – първа кръв“, „Конан Варварина“ и „Роки“. Имаше и смешни: „Полицейска академия“, „Американски пай“. Имаше и филми за